

KAJO

Ninni Vidgren

Lahden ammattikorkeakoulu

Media-alan koulutusohjelma

Valokuvauksen opinnäytetyö

VIDGREN, NINNI MIRKA TUULIA

KAJO

Kevät 2018

Tiivistelmä

Kajo on viiden valokuvateoksen sarja, jossa käsittelen oman psyykeni hajoamista ja mielenterveysongelmiani. Anonyymit potretit ovat omakuvia, jotka antavat katsojalle mahdollisuuden samaistumiseen ja itsensä peilaamiseen.

Opinnäytetyön kirjallisessa osiossa avaan sarjan tekoprosessia ja aiheen valintaan päätymistä.

Pohdin myös, miksi en samaistu jo olemassa olevaan kuvastoon. Kirjallinen osio avaa näkökulmia hiuksien käyttämiseen ilmaisukeinona.

Avainsanat: Mielenterveys, potretti, anonyymi, valokuvataide, hiukset

Lahti University of Applied Sciences
Degree programme in Media Studies
Bachelor's Thesis in photography
Vidgren, Ninni Mirka Tuulia: Kajo (Gleam)
Spring 2018

Abstract

Kajo (Gleam) is a series of five photographs in which I address the breaking of my psyche and my mental disorders. Anonymous portraits are selfportraits and they give the viewer the opportunity to reflect their own feelings.

In the written part of my thesis I write about the working process and tell why I ended up with this subject. I also write about why I didn't identify with the already existing imagery about mental health issues. Written part also explains why I used hair as a subject.

Keywords: Mental health, portrait, anonymous, art photography, hair

Sisällysluettelo

1.0 Johdanto

1.2 Näyttelyteksti

2.0 Hajonneesta psyykestä

2.1 Mielenterveysongelmien kuvittaminen ja visualisointi

2.2 Miltä masennus näyttää? Miltä ahdistus näyttää?

2.3 Samaistumisesta

2.4 Inspiraatio taidehistoriasta

2.5 Inspiraatio valokuvasta

3.0 Prosessi

3.1 Aiheen valinta

3.2 Irtautuminen aiheesta ja samaistuminen

3.3 Omakuva ja anonyymiys

3.4 Työskentelytavat

3.5 Esillepano

4.0 Hiuksista

4.1 Historia ja kulttuuri

4.2 Poliitikka ja feminismi

4.3 Oma hiushistoria

5.0 Teosten nimet

6.0 Lopuksi

7.0 Kiitokset

8.0 Lähteet

1.0 Johdanto

Kajo on viiden teoksen valokuvasarja, joka peilaa tunteitani ja ajatuksiani psyykeni hajoamisesta ja sen luonteesta. Kuvat ovat studiossa kuvattuja anonyymejä omakuvia itsestäni.

Kuvilla käsittelen masennusta ja ahdistuneisuutta käyttäen hiuksia ilmaisukeinona. Hiukset ovat minulle tärkeä osa identiteettiä.

Kirjallisessa osuudessa kirjoitan omasta työprosessistani ja aiheen kuvaamiseen liittyvistä ajatuksista. Miksi prosessi oli vaikea ja vei aikaa? Miksi en samaistu jo olemassa olevaan kuvastoon? Kirjoitan myös hiuksien kulttuurihistoriasta ja politiikasta.

1.2 Näyttelyteksti

Kesäyönä se hetki, kun aurinko laskee ja nousee yhtä aikaa, kaste on kylmää ja pelto sumussa. On vuorokauden kylmin hetki. Pitäisi mennä nukkumaan, mutta sinä haluat nähdä ne auringon ensisäteet ja tuntea lämmön hetken poskilla.

Yhtenä aamuna aurinko ei noussutkaan ja se kaste teki maasta ja sukista märät. Kylmä meni luihin asti. Mieli on mukana siinä sumussa, nukuttaa ja palelee. Lämmön ja valon odottamiseen turtuu. Koskaan en kuitenkaan lakannut toivomasta.

Taivaanranta punertaa jo.

2.0 Hajonneesta Psykestä

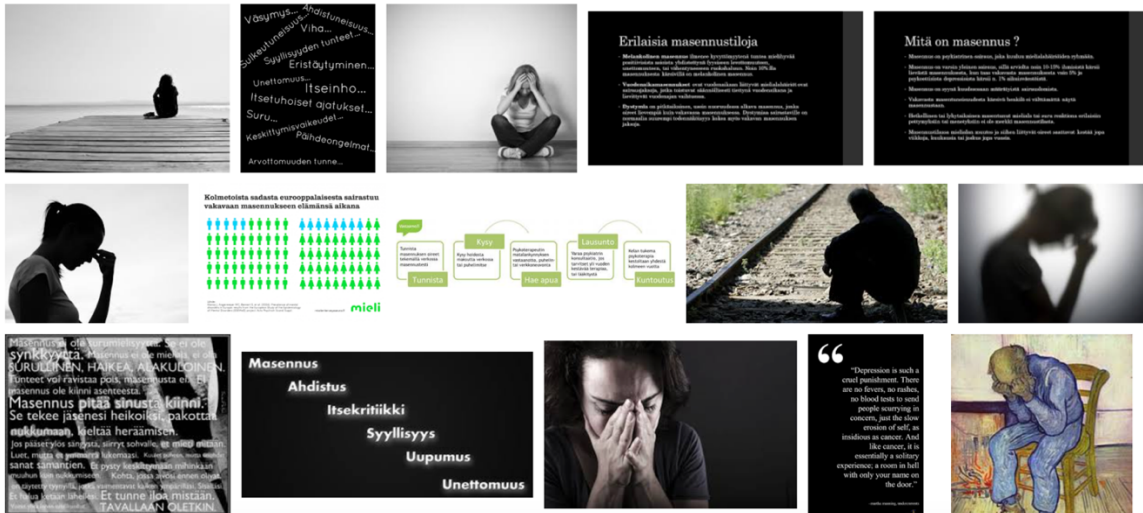
2.1 Mielenterveysongelmien kuvittaminen ja visualisointi

“Et sä voi olla masentunu! Oot positiivisin ihminen jonka tunnen!” Tätä sain kuulla useaan otteeseen, kun kerroin ensimmäisiä kertoja läheisilleni diagnooseistani. Sain myös kuulla, etten tarvitse apua, koska käyn töissä, harjaan hiukseni ja jaksan nähdä kavereitani. “No et sä ainakaan masentunut ole!”

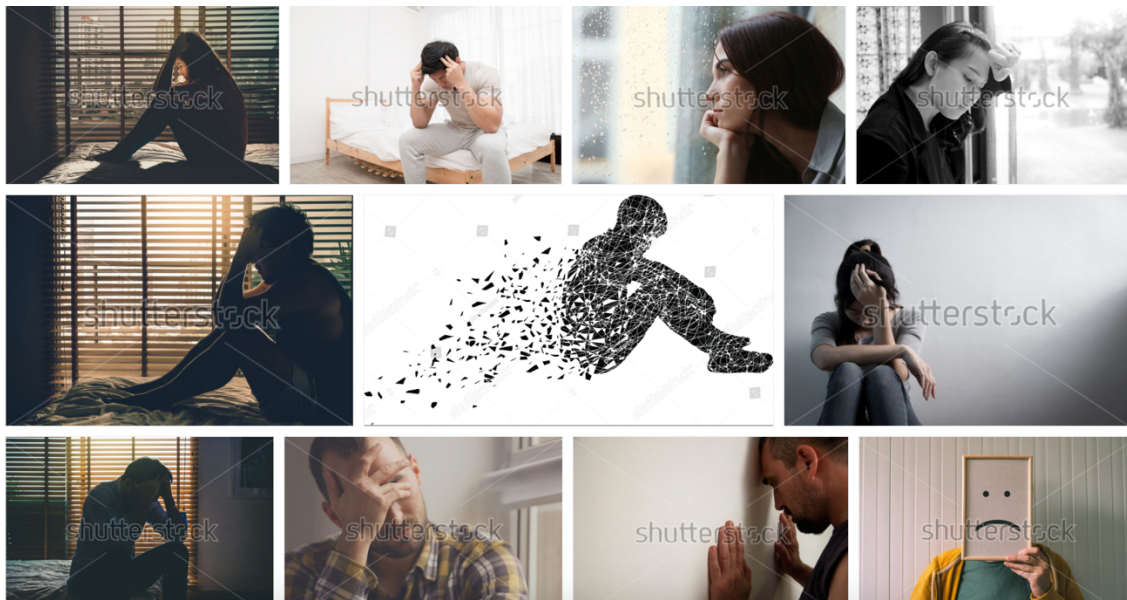
Mielikuvat mielenterveyden sairauksista kärsivistä ihmisistä ovat yksitoikkoisia ja vääristyneitä. Lehtien kuvituskuvat kuvaavat anonyymejä hahmoja katsomassa ikkunasta kaukaisuuteen, sotkuisia koteja, nyrkillisen lääkkeitä tai käsiin painetut kasvot. Nämä ovat kaikki ulkopuolisen henkilön näkemyksiä siitä miltä mielenterveyden hajoamisesta kärsivä näyttää ja miten hän käyttäytyy. Tai oikeastaan oletetaan käyttäytyvän.

2.2 Miltä masennus näyttää? Miltä ahdistus näyttää?

Voiko masennuksen nähdä ihmisestä päällepäin? Miltä se näyttää? Kuvapankkien mukaan masentunut istuu pää käsiin painettuna, kyynel poskella. Kuvat ovat usein mustavalkoisia tai alisaturoituja; masentuneen maailmaan ei mahdu värejä.

Kuva 01: Kuvakaappaus, Googlen kuvahaku hakusanalla "masennus".

Kuva 02: Kuvakaappaus, Shutterstock-kuvapankin haku hakusanalla "masennus".

Kuva 03: Kuvakaappaus, Shutterstock-kuvapankin haku hakusanalla "ahdistus".

Masennuksen kuvitus on yksitoikkoista ja yksiulotteista. Ne luovat pintapuolista kuvaa, eivätkä kerro yksilön ajatusmaailmasta tai sairauden luomasta maailmankuvasta mitään. Koen että nämä kuvat sivuuttavat sairastuneen tunnepuolen kokonaan. En samaistu niihin lainkaan. Samaistuuko kukaan muukaan?

Uskon kuvituskuvien muovaavan yleistä mielikuvaa ihmisistä, jotka kärsivät mielenterveysongelmista; passiivinen kärsijä, joka ei pysty normaaliin elämään millään muotoa. Asunto on sotkuinen ja elämää hallitsevat pillerit ja alkoholi. Olen saanut useampaan kertaan kuulla, etten voi olla masentunut, koska olen niin hauska ja positiivinen. Käyn koulussa eikä kaaos ole vallannut kotiani. En voi olla masentunut, koska minulla on ystäviä ja jaksan toisinaan nähdä heitä.

Miltä minun masennukseni näyttää? Joskus puhuin masennuspeikosta, joka istuu päässäni ja kuiskii pahoja asioita korvaan; se sai minut uskomaan kaikkia huonoja asioita, lähinnä itsestäni.

Myöhemmin tajusin, ettei se ole mikään ulkopuolinen satuolento, nuo tunteet ja ajatukset syntyivät minussa itsessäni. Minun päässäni. Sairaudesta on osa minua ja se johtuu aivokemioideni epätasapainosta, ei mistään mystisestä peikosta.

Masennukseni näyttää häpeältä. Haluan piilottaa sen kaikilta, myös itseltäni. En halua myöntää sen vaivaavan minua. En halua, että kukaan huomaa tätä heikkouttani.

Miltä minun ahdistukseni näyttää? Ahdistukseni näyttää vanhalta ystävältä. Siltä, jonka kanssa on pitkä historia, on tunnettu jo pitkään. En pysty luopumaan siitä vaikka tiedän ettei se ole minulle hyväksi. Se vie pahoille teille ja huonoihin piireihin, jopa pakottaa minut olemaan vain itsensä kanssa. Se on mustasukkainen, tulee korkojen kanssa takaisin, jos hetkenkin olen sitä ilman.

Sairauden kourissa olen sulkeutunut ja yksinäinen; häpeä ja omat ajatukset pakottavat jäämään neljän seinän sisälle. Katon valkoiset maalit tulivat tutuiksi, kun sängystä ei päässyt ylös.

Tuntui etten ansaitse mitään hyvää, ystäviäni, kumppaniani tai edes ruokaa. Ansaitsin pelkästään oman kurjuuteni ja pahan oloni.

Silti en näe itseäni, enkä monia muitakaan tuntemiani mielenterveysongelmista kärsiviä kuvapankkien maailmassa.

2.3 Samaistumisesta

Onko tunteita kuitenkaan mahdollista kuvata? Jokaisella ne ovat yksilöllisiä, kaikki eivät koe asioita samalla tavalla. Opinnäytetyössäni kuvaan omia tunteitani masennukseen ja ahdistukseen liittyen: tältä minun sairauteni näyttää. Haluanko muiden samaistuvan kuviini? Kyllä, mutta en voi odottaa sitä.

Miksi en samaistu jo valmiiksi olemassa oleviin valokuviin masennuksesta ja ahdistuksesta?

Kuva 04: Christian Hopkins

Christian Hopkinsin kuvat ovat minulle tästä oiva esimerkki. Kuvissa sairaudesta on luotu

ihmeellinen oma fantasiamaailmansa, joka flirttailee vahvasti goottityylin kanssa. Tämä etäännyttää minut pois tämän kuvamaailman luota. Itselleni sairaus on arkipäivää, ei satua tai fantasiaa, joten sen kuvaaminen fantasiaelementtien avulla tuntuu todella kummalliselta.

Miksi kuvaan omia kokemuksiani? Olisi varmasti helpompaa ikään kuin ulkoistaa sairaus ja kuvata muiden kokemuksia. Tai heittää koko aihe romukoppaan! Kuvata jotain "kivaa" ja kevyempää. En tiedä olisiko se sen helpompaa. Koen kuitenkin, että minun on saatava nämä tunteet ja näkemykset ulos systeemistäni. Luulen, että monet luovilla aloilla toimivat mielenterveysongelmien kanssa kamppailevat kokevat samoin.

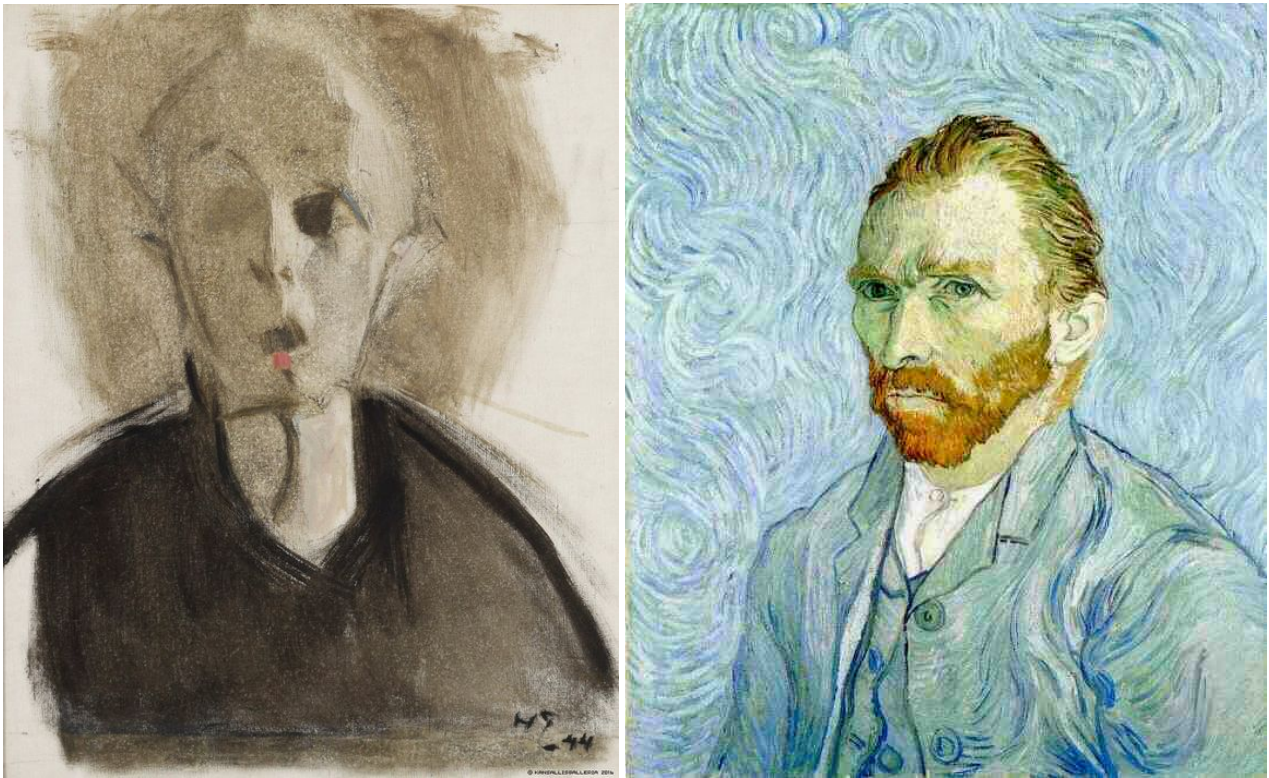
2.4 Inspiraatio taidehistoriasta

Valon käytössä hain inspiraatiota hollantilaisesta kultakauden maalaustaiteesta. Maalauksissa on luonnonvaloa jäljittelevä pehmeä, muotoileva valo, joka luo miellyttävän ja jopa herkän tunnelman. Arkisetkin askareet muuttuvat maalauksissa taianomaisiksi.

Kuvat 05 ja 06: Willem Kalf, Still life with a Chinese porcelain jar, 1661 ja Johannes Vermeer, Maitotyttö, 1658-1660.

Aiheen puolesta taas olen inspiroitunut Vincent Van Goghin ja Helene Schjerfbeckin omakuvista. Ne eivät ole täydellisen esittäviä, vaan impressionistista. Niistä voi nähdä taiteilijan elämän kaaren ja eri vaiheet. Varsinkin Schjerfbeckin viimeiset omakuvat ovat erittäin kiehtovia ja aavemaisia.

Kuvat 07 ja 08: Helene Schjerfbeck, Omakuva, 1944 ja Vincent Van Gogh, Omakuva, 1889-1890.

2.5 Inspiraatio valokuvasta

Varsinaisia suoria inspiraatioita valokuvauksen maailmasta minulla ei opinnäytetyötä tehdessäni ollut. Enemmän hain tunnelmia ja aihepiirin kuvauksia.

Olen ihailnut kauan Nanna Hännisen kuvia ja hänen minimalistista tapaansa kuvata valkoista paperin ja esineiden kautta. Hännisen kuvat edustavat minulle samanlaista tyhjyyttä ja pohjattomuutta, mitä koen oman psyykeni ongelmien edessä. Hännisen uudemmat työt taas inspiroivat minua projektin alussa kollaasitekniikassa.

Kuva 09: Nanna Hänninen, 12 boxes, 2001.

Milja Laurilan teoksia näin ensimmäisen kerran Valokuvakeskus Perin näyttelyssä, eivätkä ne siellä tehneet minuun suurta vaikutusta. Myöhemmin kuitenkin paneuduin hänen tapaansa käyttää vanhoja kuvia ja kuvata sairauksia; varsinkin psyykeeseen liittyviä. Laurilan tapa yhdistää historian tutkimusta, sairauksien tabuja ja yksilön kärsimystä oudolla hienovaraisuudella.

Kuva 10: Milja Laurila, ATLAS UND GRUNDRISS DER PSYCHIATRIE (BLOWS TO THE HEAD), 2013

Hiuksia kuvatessa taas pohdin aikaisemmin Harri Pälvirannalta näkemääni sarjaa, jossa hän käsitteli naisten ja miesten ulkonäköpaineiden eroja ja miten karvojen ajelu voi olla stressaavaa kaikessa turhamaisuudessaan.

Kuva 11: Harri Pälviranta, Hair-skin, 2007.

Nayab Ikram oli minulle aikaisemmin tuntematon kuvaaja, mutta luokkatoverini linkitti minulle hänen kuviaan, koska hän käsitteli In Between II -sarjassaan omaa identiteettiään vahvasti hiuksien ja hiuksiin liittyvien kulttuuriperinteiden kautta. Hämmästyin miten samankaltaisia kuvamme ja ajatukselle olivat, vaikka lähtökohdat kuvaamiseen ovat niin kovin erilaiset.

Kuva 12: Nayab Ikram, In Between II.

Sekä Pälviranta että Ikram ovat ottaneet konkreettisia omakuvia, jota ihailen. Vaikka tuo työskentelymetodi ei itselleni nyt tuntunut luontevalta, haluan joskus toteuttaa omakuvasarjan.

3. Prosessi

3.1 Aiheen valinta

Olen käsitellyt valokuvaajana aikaisemminkin omaa mielenterveyttäni ja sen vaikutusta elämäni. Aihepiiri on minulle henkilökohtainen, sillä olen kärsinyt itse masennuksesta, ahdistuneisuudesta ja

paniikkihäiriöstä. Niin on myös moni sukulainen ja läheiseni. Puhun sairauksista avoimesti, sillä haluan stigman poistuvan; mielenterveysongelmat ovat tabu aivan turhaan. Olen tullut ymmärretyksi ja väärinymmärretyksi.

Osa ihmisistä ei halua puhua pahasta olostani, oli se sitten omaa tai toisen. Toisten on myös vaikea myöntää itselleen, että itse tai läheinen kärsii mielenterveyden ongelmista. Fyysinen sairaus voi olla helpompi hyväksyä. Se näkyy verikokeessa, röntgenkuvassa, peitteissä nielussa. Siihen saa rokotteen, laastarin tai pillerin. Mielen asioista on puhuttava, eivätkä ne usein näy ulos ollenkaan. Opinnäytetyölläni haluan antaa sairaudelleni jonkinlaisen kuvallisen ja fyysisen näkyvän muodon.

2014 sairastuin paniikkihäiriöön ja elämäni toiseen vakavaan masennusjaksoon. Jakson lieventyessä aloin ensimmäistä kertaa tietoisesti käsitellä mielenterveysongelmia töissäni ja lopetin aiheen käsittelyn välttämisen.

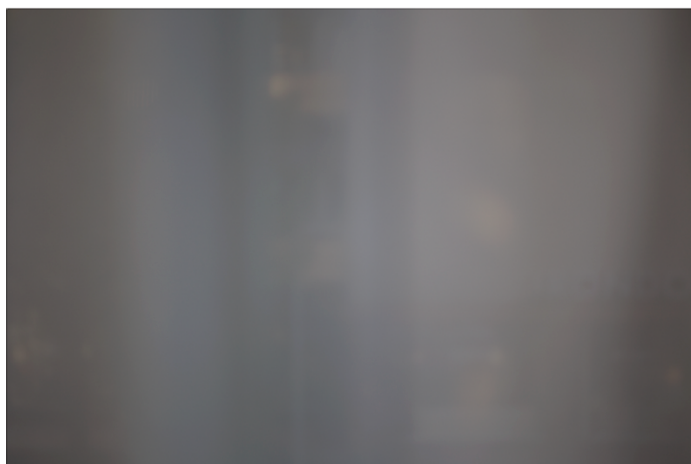

Kuvat 13 ja 14: Ninni Vidgren, Paniikki, 2014.

Yllä olevilla kuvilla käsittelin paniikkihäiriön mukana tuomaa sosiaalista pelkoa ja eristäytymistä. Koin olevani todella yksinäinen ja pelkäsin torjutuksi tulemista. Ystävienkin seurassa koin olevani sumussa ja yksin. Vetäydyin.

Ensimmäinen kuvaparin kuva on kuvaus kohtausten tuomasta ahdistuksesta ja fyysisyydestä. Pyrin tuomaan sen esille pienillä hienovaraisilla eleillä. Toinen kuva taas kuvaa sosiaalista eristäytymistä; kuvan henkilö kohtaa kameran, mutta emme näe häntä selkeästi eivätkä hänen silmänsä ole auki.

Kuvat 15 ja 16: Nimmi Vidgren, Raja, 2015.

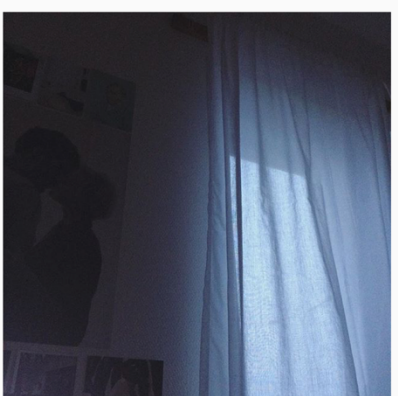
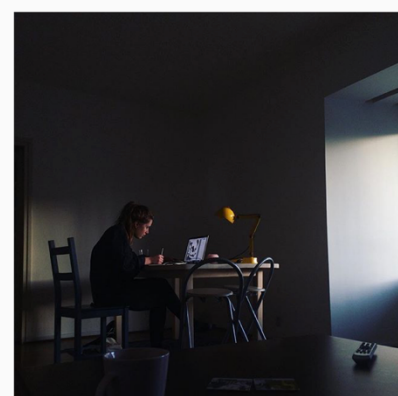
Vuonna 2015 Japo Knuutilan kurssilla Metodologinen valokuvauksen työpaja, kuvasin sarjan nimeltään Raja. Sarjassa kuvasin sairauden ja terveyden välistä rajaa ja tyhjiyttä. Onko sellaista rajaa olemassakaan? Kun mielenterveysongelmat ovat pahimmillaan, on hankalaa hahmottaa mitkä ajatukset ovat peräisin sairaudesta, mitkä taas niin sanottuja oikeita ajatuksia, peräisin oikeasta maailmasta.

Kuvat ovat suurimmaksi osaksi loivakontrastisia, harmaita ja utuisia. Kuvasin näin sairauden luomaa tunteiden puutetta ja yltäkylläisyyttä; kaikki tuntuu liikaa tai ei lainkaan.

Kuva 17: Ninni Vidgren, Raja-sarjan ripustus Galleria Oyoössä 2016.

Kurssin töistä pystytettiin näyttely, jossa kuvani olivat myös esillä. Vedostin työni ohuelle paperille ja ripustin ne roikkumaan katosta. Näin työt liehuivat ohi kulkevien ihmisten luoman ilmavirran mukana. Tavoitteeni oli installoida kuvani ja saada katsojat osallistettua. Haluan, että katsoja voi peilata omia tunteitaan teokseni kautta. Ripustuksessa olisin tahtonut käyttää ohuempaa paperia vedostukseen, jolloin kuvat olisivat näkyneet toistensa läpi ja luoneet seinälle värillisiä varjoja. Myös tila oli vajaa ripustukselleni; olisin halunnut, että katsoja pystyisi kävelemään kuvien keskellä ja nähdä ne eri puolilta. Huomaan myös satunnaisesti purkavani tunteita ja pahaa oloani kuvilla sosiaaliseen mediaan, lähinnä Instagrammiin.

Kuvat 18-21: Kuvakaappaus, Vidgren Ninni, 2016. Postauksia Instagrammista.

Aion jatkaa tulevaisuudessakin aiheen parissa, sillä koen että sillä on minulle vielä paljon annettavaa. Tai minun on annettava sille.

3.2 Irtautuminen aiheesta ja itsensä suojeleminen

Ensimmäisen masennusjaksoni päätyttyä välttelin sairaudesta puhumista ja sen käsittelemistä töissäni. Halusin mahdollisimman kauas aiheesta, kuin sulkea sen pois elämästäni. Poissa silmistä, poissa mielestä? Aihe kuitenkin kummitteli mielessäni, eikä päästänyt irti, varsinkaan sen jälkeen, kun sairastuin paniikkihäiriöön.

Alkoi tuntua siltä, että minun on ilmaistava asiaa jotenkin. Saatava se ulos systeemistä. Oli kohdattava sairautensa ja itsensä. Tämä on auttanut minua hyväksymään itseni paremmin ja lisännyt ymmärrystä ja anteeksiantoa itseäni kohtaan. Olen oppinut armoa.

Tämä kohtaaminen ei ole ollut miellyttävä tai helppo. Aluksi en halunnut sitä tehdä ja vieläkin se on vaikeaa. Hyvänä kautena, jolloin työskenteleminen on helppoa, on vaikeaa mennä synkkien ajatusten pariin ja tutkiskella niitä. Huonompana kautena taas työskentely takkuu ja haluan ajatukseni välillä muualle, pois ahdistuksesta.

Pelkään myös, että rankkojen ajatusten, aikojen ja tunteiden kohtaaminen vetää minut syvemmälle takaisin sairauteen mukaan. Melankoliaan on helppo jäädä rypemään, siihen ikään kuin ihastuu. Siksi työskentely on venynyt ja olen vältellyt opinnäytetyön kohtaamista. Haluan tehdä sen valitsemastani aiheesta, mutta aihe on niin henkilökohtainen ja herkkä. Toisinaan olen aivan vereslihalla, joskus taas omien heikkouksien kohtaaminen on helpompaa.

Minun on pitänyt irtaannuttaa itseni aiheesta ja katsella sitä hieman ulkopuolisin silmin, vaikka haluankin kuvata omia henkilökohtaisia kokemuksiani. Etääntymällä suojeleen itseäni. Minun on suhtauduttava opinnäytetyöhöni, kuin mihin tahansa muuhunkin projektiin. Älä anna sen johtaa

itseäsi, minulla on kaikki langat käsissä. Pitkittäminen myös vain hankaloittaa projektin loppuun saamista. Työhön on taas hankalampi palata pitkän tauon jälkeen.

Irtaantuminen ja omien mielenterveyden ongelmieni tarkasteleminen objektiivisesti on auttanut myös itseäni käsittelemään ja hyväksymään omat sairauteni ja historiani. Pystyn tutkimaan ajatuksiani ja käytöstäni rationaalisemmin kuin aikoihin. Huonompien hetkien jälkeen saatan jopa olla inspiroitunut.

Sairauteen ja melankoliaan on helppoa jäädä vellomaan ja mehustelemaan, varsinkin kun siitä ammentaa inspiraatiota ja materiaalia omaan työhönsä. Se voi olla jopa tuttua ja turvallista; pitkien masennusjaksojen jälkeen ”normaali olo” pelottaa ja se voi tuntua täysin vieraalta. Onko minuudesta jäljellä mitä, jos melankolia otetaan pois? Voiko terveenä ja onnellisena luoda? Mistä ammentaa inspiraatiota, jos sairaus, ahdistus ja melankolia olivat sen alkulähteitä? Onko sielun tuska menestyksekkään teoksen elinehto?

3.3 Omakuva ja anonymiys

Ovatko kuvani muotokuvia, kun ne eivät esitä ketään ihmistä vaan ovat anonymimejä? Mielestäni kyllä. Ne ovat muotokuvia tunteistani ja sairaudestani. Jokainen sarjan kuvista on tavallaan omakuva, sillä kuvaan omaa sisäistä maailmaani. Olen kuitenkin ulkoistanut sen kuvaamalla (isoksi osaksi) muita kuin itseäni. Näin pystyn ottamaan askeleen taaksepäin ja subjektiivisten kokemusten välittäminen katsojalle tuntuu helpommalta. Toivon että katsoja voi samaistua tunnelmaan ja tunteisiin joita kuvissani kuvaan ja välitän.

Kun mielenterveysongelmista, varsinkin masennuksesta, puhutaan lehdistössä, ovat kuvituskuvat anonymimejä. Miksi käytän tätä samaa keinoa? Idea lähti liikkeelle siitä, etten halunnut henkilöittää sairauksia. Kerrottuaani aiheeni eräs tuttavani kysyi minulta, että otanko potetteja masentuneista ihmisistä. Juuri tuollaisia mielikuvia haluan välttää.

Anonyymi muotokuva mahdollistaa katsojan asettumisen mallin asemaan ja peilaamaan näin itseään. Löytääkö hän sisältään jotain, mikä resonoi kuvien kanssa? Voisivatko nämä olla kuvia hänestä? Muotokuvia hänen tunteistaan ja sairaudestaan? En myöskään halua esittää sairautta henkilön tai identiteetin kautta, koska ihminen on muutakin kuin diagnoosinsa.

Minun on myös vaikeaa osoittaa sairauttani sormella, nimetä miltä se näyttää. Se on kuin joskus silmäkulmassa näkyvä liike; en pysty koskaan saamaan sitä kirkkaaksi ja teräväksi näkökenttään. En osaa sanoa mistä sairauteni on saanut alkunsa vai onko se ollut minussa aina. Tuleeko se aina olemaan?

Projekti on laajentanut käsitystäni omakuvasta; sen ei aina tarvitse konkreettisesti esittää kuvaajaa itseään. Omakuva voi reflektoida tekijäänsä myös epäkonkreettisesti ja epäesittävästi.

3.4 Työskentelytavat

Kuva 22: Kollaasikokeilu, Ninni Vidgren, 2016.

Aloittaessani opinnäytetyötäni, olin kiinnostunut kollaaseista ja dadaismista. Koin houkuttelevaksi lähteä kokeilemaan itselleni aivan uusia tekniikoita ja materiaaleja. Halusin käyttää omia kuviani ja myös lehdistä ja muualta kerättyä materiaalia. Ajattelin kollaasin oleva oikea tekniikka kuvaamaan sairauden luomaa maailmaa ja kuvaamaan mielen rikkoutumista ja haavoittuvuutta.

Kuvasin materiaalia useaan otteeseen ja koostin yhden valmiin kollaasin lehtileikkeleistä ja kaveriltani saamasta hiussuortuvasta. Työ eivätkä ideat kuitenkaan oikein ottaneet tuulta alleen. Tekniikka tuntui vieraalta, kiehtovuudestaan huolimatta. Tuntui että olin haukannut liian ison palan kerralla; itselle ison ja henkilökohtaisen aiheen ja täysin vieraan tekniikan.

Kuvat 23 ja 24: Kuvakokeiluja, Ninni Vidgren, 2016.

Kokeilukuvauksissa leikin mallin pitkillä hiuksilla ja kollaasissakin oli yksi hiussuortuva. En ollut suunnitellut tai ajatellut tätä tietoisesti yhtään, hiukset tulivat aiheeksi alitajunnasta. Tajusin työstäneeni aihetta hiuksilla, vasta kun ohjaava opettajani Anu Akkanen mainitsi asiasta.

Kun aihe alkoi kirkastua, selveni myös tekotapa. Olen kuvannut paljon studiossa, enimmäkseen iloista ja värikästä kaupallista kuvaa. Ihmisten kuvaaminen oli jäänyt minulla vähemmälle huomiolle, samoin maalauksellinen tumman puhuva tyyli, josta olen ollut kuitenkin pitkään jo kiinnostunut. Tuttu työskentely-ympäristö ja tekniikka mahdollisti paremman keskittymisen itse aiheeseen. Haluan aina haastaa itseäni, todistaa että pystyn tekemään jotain uutta.

Mallinohjaus ja kuvausprosessi olivat minulle helppoja, mutta valojen kanssa tuli taisteltua useammankin kerran. En saanut aluksi kuviini sitä muotoilevaa valoa mitä olisin halunnut. Kaksi tai kolme kertaa uudelleen kuvattuani sain valoon sen maalauksellisuuden jota ajoin takaa.

Halusin pitää kuvien värimaailman kylmänä ja mahdollisimman niukkana. En kuitenkaan halunnut kuvata masennustani ja ahdistustani pelkästään synkkänä ja mustavalkeina, koska minulle sairauden seassa on myös erilaisia vaiheita ja paljon toivoakin.

Jokainen sarjan kuva edustaa minulle eri asiaa tai tunnetilaa sairauksistani ja psyykestäni. Olen muistellut aikoja, jolloin sairauteni olivat pahimmillaan ja sieltä alitajuisesti kuvat ovat tulleet mieleeni. En ala selittämään jokaisen kuvan taustoja tai tarkoituksia, jätän sen katsojan omien tulkintojen varaan. Liian valmiiksi selitetyt ja avatut kuvat tuntuvat minusta tylsiltä ja ne jättävät vain yksiulotteisen mielikuvan. Koen sen katsojan sekä oman kuvallisen sisällön aliarvioinniksi.

Työskentelyni on myös hyvin intuitiivista; en tiedä tarkalleen mistä ideat syntyvät tai miksi. Tulee vain sellainen tietty tunne, että tämän kuvan minä haluan sarjaani. Tajusin intuitiivisuuden oikeastaan vasta, kun opiskelukaverini pyysi selittämään ryhmälle, mitä kukin kuva tarkoittaa ja miksi ne olivat sarjassa. Mitä olin ajatellut niitä ottaessani ja suunnitellessani. En osannut vastata, sillä en ollut ajatellut mitään sen kummemmin; kuvat vain tulivat päähäni.

Tietenkään kaikki ideat eivät päätyneet sarjaan asti. Olisin niin halunnut kuvan omista leikatuista hiuksistani sylissäni, mutta se ei tuntunut luontevalta eikä mielestäni istuisi loppujen kuvien kanssa.

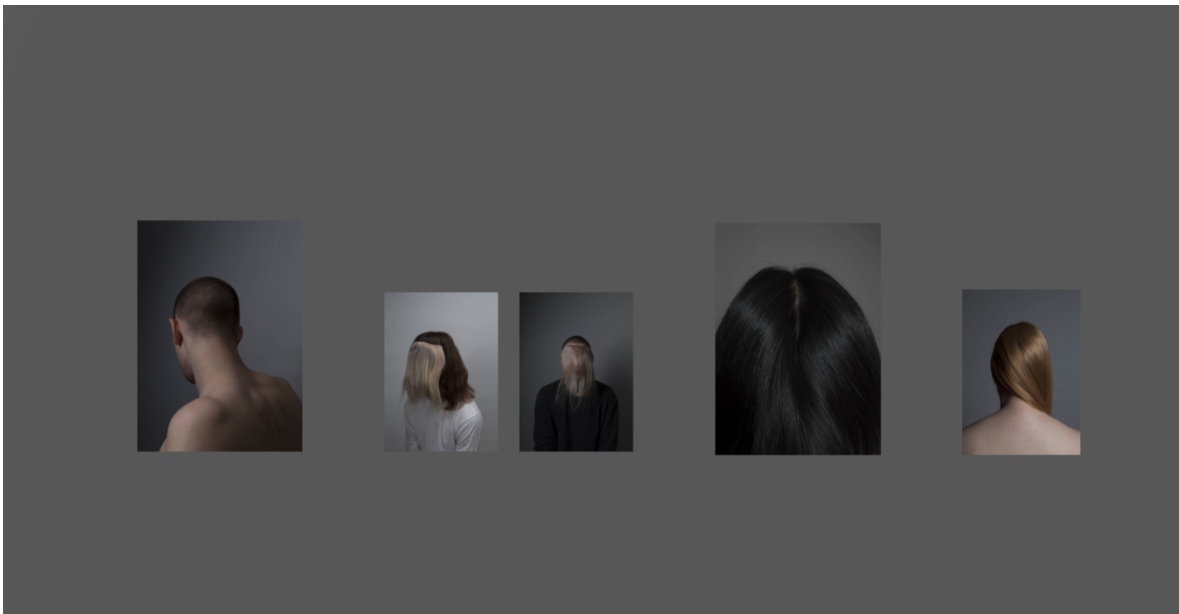
Aloin hylkimään ideaa ja loppu sarja ei mielestäni kaivannut enää tätä kuvaa. Tai vaihtoehtoisesti se kaipaisi enemmän kuvia, joita toteutan mahdollisissa maisterin opinnoissani.

3.5 Esillepano

Olen työstänyt opinnäytetyöhöni kuuden kuvan sarjan, joka tulee esille keväällä 2018 valmistuvien valokuvausopiskelijoiden yhteiseen näyttelyyn. Vedostan sarjan kuvat puolikiiltävälle paperille ja pohjustan ne alumiinille. Vedoksiin ei tule kehyksiä.

Haluan että kuvat ovat heti katsojan nähtävissä, välissä ei ole edes lasia. Pelkistetty, kova vedos sopii mielestäni aiheeseen. Erikokoiset kuvat luovat musiikinomaisen kerronnan. Jokainen kuva on sarjassa kuitenkin saman arvoinen, mutta koon vaihtelu vaikuttaa myös merkityksiin.

Seinä, jolle teokset ripustetaan, on kaareva ja väriltään neutraalin tummanharmaa. Kaareva seinä korostaa jälleen kuvien intiimiyttä, ne ikään kuin kaatuvat päälle.

Kuva 25: Alustava ripustussuunnitelma, 2018.

4.0 Hiuksista

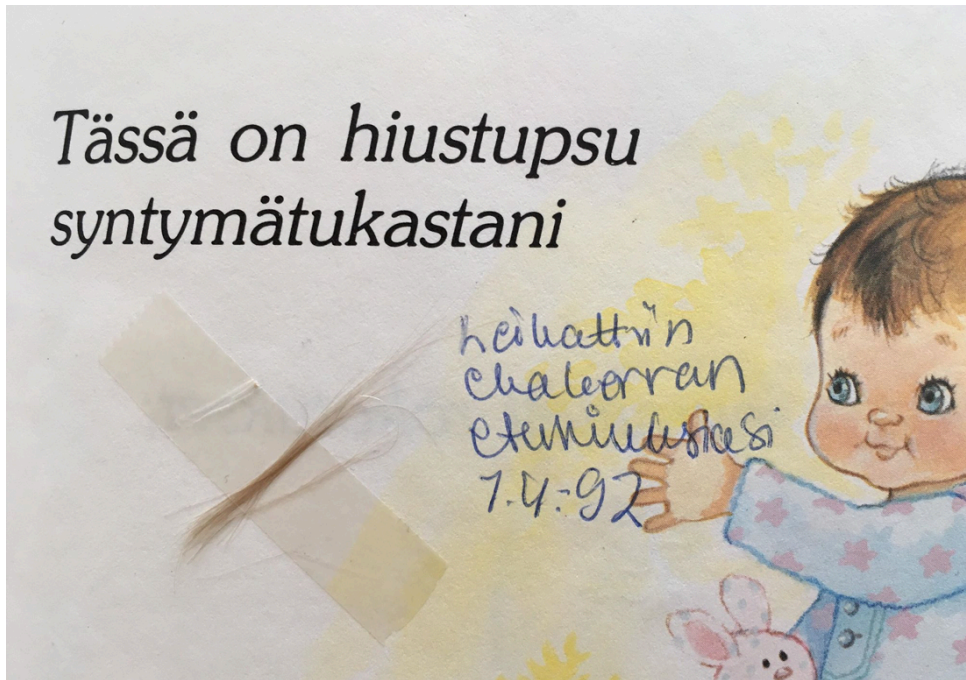
4.1 Historia ja kulttuuri

Hiukset ovat merkitykselliset monissa kulttuureissa ja tarinoissa. Länsimaisessa kulttuurissa Raamattu kertoo, että pitkät hiukset ovat naiselle kruunu, mutta miehelle häpeäksi. Naisen ei tulisi ajella hiuksiaan, koska se on häpeällistä.

“Jos miehellä on päähine päässään, kun hän rukoilee tai profetoi*, hän häpäisee päänsä. 5 Sen sijaan, jos nainen on avopäin, kun hän rukoilee tai profetoi, hän häpäisee päänsä, sillä sehän on samaa kuin hän olisi antanut ajaa hiuksensa pois. 6 Ellei nainen peitä päätään, hän voi yhtä hyvin leikkauttaa hiuksensa. Mutta jos kerran hiusten leikkaaminen tai pois ajaminen on naiselle häpeällistä, hänen tulee peittää päänsä.”

Vanhassa testamentissa taas Simson menettää yliluonnolliset voimansa, kun hänen hiuksensa leikataan. Voimat kuitenkin palaavat hiuksien takaisin kasvettua.

Hiuksilla ja hiussuortuvilla on uskottu olevan merkitystä muissakin uskonnoissa ja kulttuureissa, kuin länsimaalaisessa. Antiikin Roomassa naimisiin menevät tytöt tarjosivat hiussuortuviaan uhrilahjaksi taivaan- ja ukkosenjumala Jupiterille. Maailmanlaajuinen (esimerkiksi Kiina, Thaimaa, Intia ja Albania) ja muinainen tapa oli ajella lasten päät kaljuiksi, mutta jättää päähän yksi tai useampi suortuva. Tämä kuitenkin leikattiin myöhemmin pois aikuistumisriiteissä. Ehkä tästä juontaa juurensa tapa leikata pieni tupsu vauvan hiuksia ja liimata ne kiinni vauvakirjaan. Tämän on uskottu myös tuovan onnea.

Kuva 26: Kuva vauvakirjastani. Hiustupsu leikattu 01.04.1992.

Hiuksiin on historian saatossa liitetty paljon identiteettiin ja romantiikkaan liittyviä uskomuksia. Irtti leikattua, nauhalla sidottua hiussuortuvaa on pidetty muistoesineenä, merkinä rakkaudesta, ystävyydestä ja jopa ikuisesta elämästä, koska se ei maatunut tai muuttunut vuosienkaan saatossa. Hiuksia saatettiin siis leikata niin lapsena kuin muuttuvien elämänvaiheidenkin aikana. Romanttisista kirjoista ja elokuvista on tuttu tapa, missä rakastavaiset antavat tai lähettävät toisilleen hiustupsun, varsinkin jos edessä on pitkä aika erossa. 1800-luvulla naisten oli yleistä antaa kihlatulleen hiussuortuva, mutta muille miehille moisien huomionosoitusten antaminen ei ollut suotavaa.

“Writing to each other,” said Lucy, returning the letter into her pocket, “is the only comfort we have in such long separations. Yes, I have one other comfort in his picture; but poor Edward has not even that. If he had but my picture, he says he should be easy. I gave him a lock of my hair set in a ring when he was at Longstaple last, and that was some comfort to him, he said, but not equal to a picture. Perhaps you might notice the ring when you saw him?”

Sense and Sensibility, Chapter 22, Jane Austin 1811

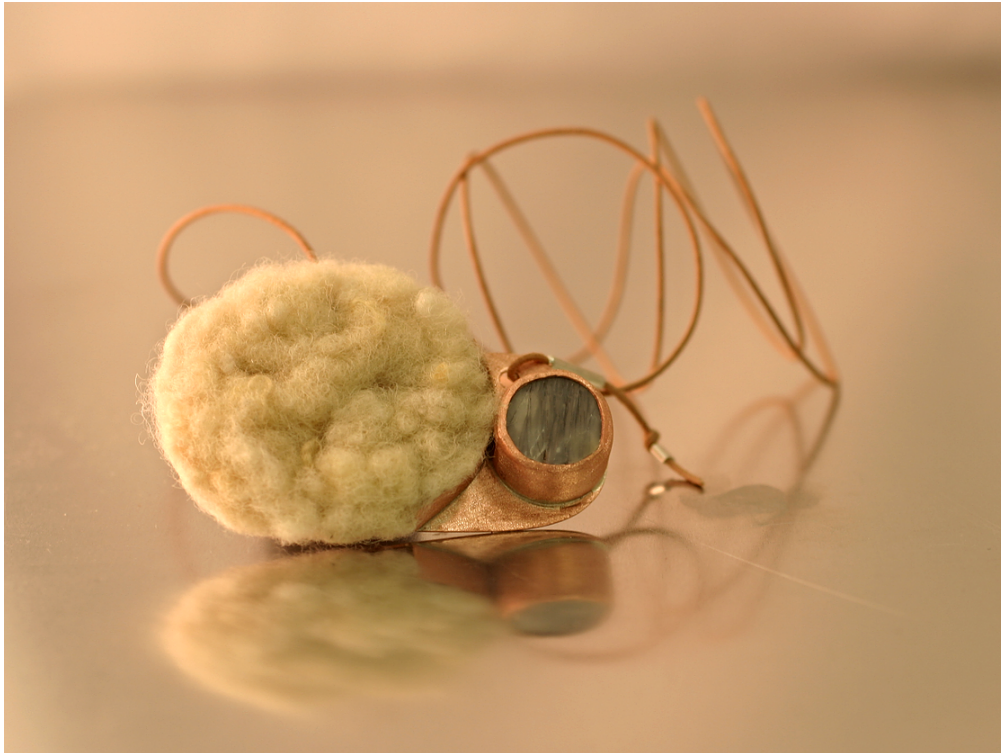
Muisteluun ja suremiseen käytettyjä koruja on ollut olemassa jo ainakin 1500-luvulta (Tanskassa, kuningas Christian IV lahja kuningattarelleen), mutta viktoriaanisella ajalla ne elivät kulta-aikaansa. Tuon ajan ihmiset olivat jopa obsessoituneita kuolemasta ja surukorut sopivat hyvin yhteen mustien vaatteiden ja suurellisten hautajaisten kanssa. Useimmin nämä korut oli tehty juuri sen henkilön hiuksista, jota haluttiin muistella, mutta Euroopassa kierteli myös hiusostajia, jotka ostivat hiukset köyhien päästä, tehdäkseen niistä koruja rikkaille. Tätä ilmiötä esiintyy tavallaan yhä edelleen, kun länsimaihin myydään intialaisten naisten uskonnollisissa rituaaleissa uhraamiaan hiuksia.

Kuva 27: Surukoru vuodelta 1881. Kuva 28: Korun sisällä Kuningatar Marie Antoinetten hiuksia. Koru on The Brittish Museumin kokoeilmissa.

Itse innostuin hiuksista muistoesineinä ja tutustuin surukoruihin, kun ystäväni korumuotoilija Yuka Ito esitteli minulle tekemänsä korun Hair(y) Jewelry (2015). Korussa on hänen omia hiuksiaan säästetystä pitkästä letistä. Ajatus hiuksesta korussa kiehtoi minua varmaan samasta syystä, miksi se on ollut aikanaankin kiehtova ajatus: kannat mukana pientä palaa jostakin toisesta ihmisestä.

Kuva 29: Yuka Ito, Hair(y) Jewelry, 2015.

Hiuksilla on myös roolinsa vanhoissa saduissa. Tähtäpää (Grimmin veljekset, 1812) laskee lettinsä tornista. Se oli hänen ainoa mahdollisuutensa yhteyteen ulkomaailman kanssa. Pienen merenneidon (H. C. Andersen 1836) siskot leikkaavat hiuksensa pelastaakseen nuorimman sisarensa kuolemalta.

Fantasiakirjallisuudessa haltiakuningatar Galadriel antaa kääpiö Gimlille kolme vaaleaa hiustaan. Nämä olivat kääpiön suurin aarre. Harry Potterissa sekoittamalla toisen henkilön hiuksia taikajuomaan muuttuu hiuksien omistajan näköiseksi.

Omasta lapsuudestani muistan elävästi Mattelin 1980-luvulla tuotettujen lelujen myyntiä lisäävän piirretyn Lady Lovelylocks, jossa oli vaaleahiuksinen prinsessa. Hänen vaaleat hiuksensa edustivat uskollisuutta ja niissä olevat raidat, pinkki, kultainen ja laventeli, edustivat auringonnousua, -laskua ja aurinkoa itseään. Sarjassa oli myös paha prinsessa, jolla oli tummat hiukset. Paha prinsessa yritti saada Lovelylocksin valtakunnan haltuunsa leikkaamalla hallitsijan hiuksia tai saamalla niitä muilla keinoilla.

Tästä 90-luvulla näkemästäni animaatiosta minulle ovat jääneet ensimmäiset mielikuvat hiusten maagisuudesta ja taianomaisuudesta.

4.2 Hiukset politiikan ja feminismin asialla

Opinnäytetyössäni en pureudu syvällisemmin hiusten poliittiseen ja feministiseen aspektiin aiheen laajuuden vuoksi. Tuntuu kuitenkin väärältä olla mainitsematta näistä asioista hiuksista puhuttaessa.

Naisilla on lähes universaalisti kulttuurista riippumatta olleet pidemmät hiukset kuin miehillä [Kurt Stenn, *Hair, a history*]. Naisille pitkät hiukset on katsottu kunniaksi, kun taas miehillä ne liittyivät tietyn aikakauden muoti-ihanteisiin (esim. rokokoo peruukit ja 1500-luvun *lovelocks*).

Vasta 1920-luvulla tietyissä sosiaalisissa piireissä ns. flapper-tytöt leikkasivat hiuksensa lyhyiksi ja käyttäytyivät muutenkin sukupuoliroolien ja odotusten vastaisesti. Flapper-tytöt eivät kuitenkaan olleet ensimmäisiä jotka leikkasivat hiuksensa lyhyeksi; kuvittaja ja taiteilija Clara Tice inspiroitui naamioituneista venäläisnaisista 1908 ja tanssija Irene Castlen hiukset olivat lyhyet jo vuonna 1913.

Vaikka lyhyet hiukset naisilla ovat olleet arkipäivää varsinkin 1960-luvulta lähtien, herättää se silti kummastusta. Kun youtubettajat Saara ja Mansikkka ajelivat hiuksensa kokonaan pois vuonna 2017, nousivat he joka lehtien otsikoihin ja heidän tekojaan pidettiin shokeeraavina ja voimauttavina, jopa rohkeina. Onko miehen rohkeaa ajella hiuksensa? En ole ainakaan koskaan kuullut, että kukaan kehuisi miespuolisia tuttujani rohkeiksi, kun he ovat ajelleet hiuksensa. Miksi naisilla se on niin iso asia?

Olen lukenut paljon artikkeleja ja katsonut videoita, missä puhutaan tummaihoisten, varsinkin naisten, hiuksista ja kuinka luonnolliset hiustyylit ovat jälleen muodissa ja nostamassa päätään. Monet naiset kertovat kokemuksistaan siitä, kuinka heidät on nuoresta asti opetettu hillitsemään hiuksensa, suoristamaan niitä, käyttämään lisäkkeitä tai peruukkeja. Luonnolliset hiukset on yhdistetty epäammattimaisuuteen ja stereotypioihin eivätkä ne sovi länsimaissa vallitseviin kauneusihanteisiin.

Ihokarvat ovat jo aivan oma aiheensa, enkä käsittele niitä tässä opinnäytetyössä.

4.3 Oma hiushistoria

Lapsena en antanut kammata hiuksiani, menin serkun ristiäisiinkin vaalea tukka joka suuntaan sojottaen. Olen pienestä pitäen saanut päättää itse, mitä hiuksilleni tehdään, tietyissä rajoissa. Aina kuitenkin vihasin vaaleaa väriäni, sillä olisin halunnut tummanruskeat hiukset, kuten äitini ystävällä. Usean vuoden kinuamisen jälkeen, 12-vuotiaana, sain viimein haluamani ruskeat hiukset.

Sen jälkeen päästäni onkin löytynyt melkein jokaikinen väri jota kuvitella saattaa; oranssi, punainen, ruskea, musta (valitettava virhe), pinkki, vihreä, vaalein mahdollinen blondi, punainen taas, pinkki taas, sininen, turkoosi ja oma luonnollinen värini. Hiuksillani olen aina ilmaissut omaa identiteettiäni ja mielialojani. Jos olen ollut allapäin ja kaivannut piristystä, olen tarttunut väripurkkiin. Vanhoista kuvista huomaan aina ensimmäisenä hiukseni ja yhdistän ne tiettyyn elämänvaiheeseen; tuohon aikaan pidin tuosta levystä, tästä pojasta ja asuin tuolla. Hiukset muistuttavat nämä asiat mieleeni.

Hiukseni ovat minulle tärkeitä ja arvokkaita, kiinteä osa minua ja identiteettiäni.

En osaa sanoa, miksi olen nyt antanut hiusteni olla ilman uutta väriä ja vain kasvaa. Olen pitkään haaveillut todella pitkistä hiuksista, sillä sellaisia minulla ei koskaan ole ollut. Annanko viimein itseni olla oma itseni, enkä piiloudu räikeän värin taakse?

Kuva 30: Omakuvia vuosilta 2014-2018.

Eräs tuttavani värjäsi hiuksensa violetista luonnollisen ruskeiksi ja kirjoitti Facebookiin näin: “Haluan että minut määritellään itsenäni, ei hiusvärini kautta.” Ymmärsin mitä hän tarkoitti. Olen ehkä itsekkin kyllästynyt olemaan “se pinkkihiuksinen” tms. En ole niin pitkään aikaan nähnyt omaa väriäni ja nyt pidän siitä. Haluan nähdä myös mihin hiukseni pystyvät, mihin asti ne kasvavat ilman jatkuvaa kemikaalista käsittelyä.

5.0 Teosten Nimet

Teosten nimet ripustussuunnitelman mukaisessa järjestyksessä:

Aava, Lume I, Lume II, Utu ja Elo.

6.0 Lopuksi

Kajo on tähänastisen valokuvaajan urani vaikein ja henkilökohtaisin sarja. Se on myös vienyt minulta kauan aikaa, ehkä liikaakin. Minusta kuitenkin tuntuu, että aiheen vaikeuden vuoksi se tarvitsi jokaisen mahdollisen hetken, minkä annoin. Tärkeät ja henkilökohtaiset aiheet tarvitsevat aikaa ja makustelua.

Prosessin aikana opin paljon itsestäni tekijänä. Pystyn etäännyttämään itseni aiheestani ja työstämään sarjaa pitkäjänteisesti. Osaan myös kirjoittaa. Kirjoittaminen oli kyllä työn ja tuskan takana, luulin todella kauan, että minun olisi kirjoitettava jollakin tietyllä tyylillä. Ymmärsin kuitenkin, että minun on kirjoitettava omalla kielelläni, omalla tavallani. Varsinkin tästä aiheesta.

Aion jatkaa tämän projektin parissa mahdollisissa jatko-opinnoissani. Minua kiinnostaa saada siihen installoitavia ulottuvuuksia; äänimaisemaa ja liikkuvaa kuvaa.

7.0 Kiitokset

Kiitos malleille ja kuvausavusta Anna Tuomela, Jenni Pasanen, Joonas Vohlakari, Tapio Ranta-aho, Nora Horn, Yuka Ito ja Mathias Foster.

Kiitos oikoluvusta Reetta Pulli.

Kiitos opettajat Anu Akkanen, Raakel Kuukka, Harri Pälviranta ja Mika Heinonen.

Kiitos VK13 ja VK14 paniikin jakamisesta.

Kiitos niille, jotka uskoivat, kun en itse jaksanut.

8.0 Lähteet

Painetut lähteet

- Raamattu, Vanha testamentti, Tuomarien kirja, 16:17-29, 1992
- Raamattu, Uusi testamentti, ensimmäinen kirje kortintilaisille 11:1-16, 1992
- Sense and Sensibility, Chapter 22, Jane Austin 1811
- Taru sormusten Herrasta J.R.R. Tolkien, 1954
- Harry Potter -kirjasarja, J. K. Rowling, 1997-2007

Sähköiset lähteet

MTV3-lifestyle, Instagram-kuvat paljastavat enemmän kuin uskotkaan – kiinnitä huomiota näihin merkkeihin, saatavana: <http://www.mtv.fi/lifestyle/digi/artikkeli/instagram-kuvat-paljastavat-enemman-kuin-uskotkaan-kiinnita-huomio-naihin-merkkeihin/6043290>, viitattu: 31.12.2016

Iltalehti, Sanna Kekki, Mirja, 39, masentui, vaikka kaiken piti olla hyvin: Yhtäkkiä en päässyt sängystä ylös, saatavana: https://m.iltalehti.fi/tosielamaa/201701052200049911_ir.shtml, viitattu: 31.12.2016

Radcliffe institute for advanced study, Harvard University, Laura Peimer, Tokens of eternal life: locks of hair in collections, 2015, saatavilla: <https://www.radcliffe.harvard.edu/schlesinger-library/blog/tokens-eternal-life-locks-hair-in-collections>, viitattu: 30.1.2017

The Unhinged historian, Stephanie Carrol, 2012, saatavilla; <http://www.unhingedhistorian.com/2012/11/why-were-victorians-obsessed-with-death.html>, viitattu: 30.1.2017

Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Lady_Lovely_Locks, viitattu: 30.1.2017

Elite Daily, Marquaysa Battle, 2017, saatavissa: <https://www.elitedaily.com/life/culture/why-natural-hair-is-political/1962846>, viitattu: 30.12.2017

Wikipedia, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Flapper> viitattu; 7.1.2017

Facebook, Allure, 2017, saatavilla: <https://www.facebook.com/allure/videos/1832685793428271/>, viitattu: 7.1.2018

BBC News, 'Natural hair' billboard to counter beauty myths, toimittajana Valley Fontane, 2017, saatavilla:

<http://www.bbc.com/news/av/uk-england-london-39232849/natural-hair-billboard-to-counter-beauty-myths>, viitattu 7.1.2018

Kuvalähteet

Kuva 01: Kuvakaappaus, Googlen kuvahaku hakusanalla ”masennus”. Viitattu 03.03.2018.

Kuva 02: Kuvakaappaus, Shutterstock-kuvapankin haku hakusanalla ”masennus”. Viitattu 03.03.2018

Kuva 03: Kuvakaappaus, Shutterstock-kuvapankin haku hakusanalla ”ahdistus”. Viitattu 03.03.2018

Kuva 04: Christian Hopkins, saatavilla: <https://www.refinery29.com/depression-photo-series-christian-hopkins#slide-10>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 05: Willem Kalf, Still life with a Chinese porcelain jar, 1661, saatavilla: <https://fi.pinterest.com/pin/313844667774556870/>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 06: Johannes Vermeer, Maitotyttö, 1658-1660, saatavilla: <https://fi.pinterest.com/pin/313844667774556857/>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 07: Helene Schjerfbeck, Omakuva, 1944, saatavilla: <https://fi.pinterest.com/pin/313844667774584546/>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 08: Vincent Van Gogh, Omakuva, 1889-1890, saatavilla: https://fi.wikipedia.org/wiki/Vincent_van_Gogh#/media/File:Self-Portrait15.jpg. Viitattu 03.03.2018

Kuva 09: Nanna Hänninen, 12 boxes, 2001, saatavilla: <http://www.nannahanninen.com/pages/works.php?cat=/2001>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 10: Milja Laurila, ATLAS UND GRUNDRISS DER PSYCHIATRIE (BLOWS TO THE HEAD), 2013, saatavilla: <http://helsinkischool.fi/artists/milja-laurila/portfolio/portfolio-14>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 11: Harri Pälviranta, Hair-skin, 2007, saatavilla: <http://www.harripalviranta.com/hair-skin-2007>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 12: Nayab Ikram, In Between II, saatavilla: <http://nayabikram.squarespace.com/inbetween-2/>. Viitattu 03.03.2018

Kuvat 13 ja 14: Ninni Vidgren, Paniikki, 2014.

Kuvat 15 ja 16: Ninni Vidgren, Raja, 2015.

Kuva 17: Ninni Vidgren, Raja-sarjan ripustus Galleria Oyoysssä 2016.

Kuvat 18-21: Kuvakaappaus, postauksia Instagrammista, Vidgren Ninni, 2016.

Kuva 22: Kollaasikokeilu, Ninni Vidgren, 2016.

Kuvat 23 ja 24: Kuvakokeiluja, Ninni Vidgren, 2016.

Kuva 25: Ninni Vidgren, Alustava ripustussuunnitelma, 2018.

Kuva 26: Ninni Vidgren, Kuva vauvakirjastani. Hiustupsu leikattu 01.04.1992.

Kuva 27: Surukoru vuodelta 1881, saatavilla: <https://fi.pinterest.com/pin/313844667774556896/>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 28: Korun sisällä Kuningatar Marie Antoinetten hiuksia. Koru on The Britttish Museumin kokoelmissa, saatavilla: <https://fi.pinterest.com/pin/313844667774556882/>. Viitattu 03.03.2018

Kuva 29: Yuka Ito, Hair(y) Jewelry, 2015.

Kuva 30: Ninni Vidgren, Omakuvia vuosilta 2014-2018.

KAJO

Lahden ammattikorkeakoulu

Media-alan koulutusohjelma

Valokuvauksen opinnäytetyö

Kuvallinen osuus

VIDGREN, NINNI MIRKA TUULIA

Kevät 2018

